

Innspill til Stortingsmelding 24 (2019-2020)

Lindrende behandling og omsorg.

Vi skal alle dø en dag. Men alle andre dager skal vi leve.

Den norske tannlegeforening (NTF) takker for muligheten til å komme med innspill til Helse- og omsorgskomiteen.

Regjeringen vil gjennom denne stortingsmeldingen bidra til å styrke lindrende behandling og omsorg og synliggjøre døden som en del av livet. Alle skal ivaretas på en helhetlig måte for å få best mulig livskvalitet og økt grad av valgfrihet ved livets slutt.

Meldingen bygger på *NOU 2017:16 På liv og død – Palliasjon til alvorlig syke og døende*.

Regjeringen tar utgangspunkt i seks hovedutfordringer og vil styrke innsatsen på følgende områder:

Åpenhet om døden, En helhetlig tilnærming, Medvirkning og valgfrihet, Barn og unge, Familien, pårørende og frivillige og Kompetanse og kunnskap. NTF vil spesielt kommentere punktene *En helhetlig tilnærming* og *Kompetanse og kunnskap*

NTF er svært fornøyde med at oral helse i noe grad er omtalt i stortingsmeldingen siden oral helse ikke var omtalt i det hele tatt i *NOU 2017:16*.

En helhetlig tilnærming

Tilbudet om lindrende behandling og omsorg må ivareta hele mennesket. Det krever planlegging, kompetanse og kommunikasjon og samhandling mellom de ulike tjenestene. Det er en utfordring at ikke alle som har behov for det, får tilbud om lindrende behandling og omsorg i dag. Tjenestene som tilbys gjennom et lindrende forløp, er ikke alltid sammenhengende og tilpasset den enkelte. Det er også dokumentert at lindrende behandling og omsorg ikke integreres tidlig nok i et palliativt forløp. Det kan medføre at pasienten ikke får en tilrettelagt og tilpasset oppfølging, og at den enkeltes behov ikke blir imøtekommet. Fysisk smerte er et av de vanligste symptomene i livets slutfase. Mange i livets slutfase lever med betydelig lidelse uten relevante tiltak, der smertetilstander er underbehandlet. Smertevurdering og smertebehandling er spesielt utfordrende hos barn og personer med svekket språkevne og kognitiv funksjon, som for eksempel ved demens. Andre fysiske symptomer for pasienter ved livets slutt kan være smerter i munn og hals og vekttap.

Det er av stor betydning å tidlig kartlegge, forebygge og behandle tap av fysisk funksjon. Ansatte i helse- og omsorgstjenesten må derfor ha nødvendig kunnskap om systematisk kartlegging og oppfølging av fysiske behov. Mennesker med kort forventet levetid vil oppleve en gradvis reduksjon i fysisk funksjonsnivå. Tap av fysisk funksjon kan føre til redusert selvstendighet og påvirker muligheten for livsutfoldelse, noe som kan medføre økt bistandsbehov og redusert livskvalitet. Pasienter i lindrende fase må få tilbud om aktivitet for å vedlikeholde funksjonsnivå og mestring i dagliglivet så de kan klare seg selv og bo hjemme så lenge de ønsker det. En slik tilnærming krever større tverrfaglig bredde, med flere ulike faggrupper. Regjeringen har gjennom endringer i helse- og omsorgstjenesteloven stilt krav om at kommunene skal ha knyttet til seg lege, sykepleier, fysioterapeut, jordmor og helsesykepleier, ergoterapeut og psykolog. Regjeringens plan for rekruttering, kompetanseheving og fagutvikling i de kommunale helse- og omsorgstjenestene, *Kompetanseløft 2020*, har tiltak for å bidra til økt faglig bredde i tjenestene for eksempel teambaserte tjenester. NTF savner en beskrivelse av rollen tannlegen og annet tannhelsepersonell bør ha i et sammenhengende pasientforløp, ikke nødvendigvis som en del av teamet, men som en naturlig samarbeidspartner slik at pasientenes orale helse også blir ivaretatt

Ernæring, oral helse og sansetap hos mennesker med behov for lindrende behandling er viktig å observere og følge opp. Personell i helse- og omsorgstjenesten bør ha kompetanse om forebygging og behandling av ernæringsutfordringer og vekttap. Ingen skal lide av underernæring. Alvorlig syke mennesker kan ha smerter i munn og hals og munntørrehet. For å øke kompetansen og bedre tilbudet om munnpleie for mennesker med stort funksjonstap og alvorlig sykdom vil regjeringen videreføre satsingen på sykehusodontologi og tannhelsetjenestens kompetansentre. I tillegg skal det prøves ut en ordning med kommunalt ansatte tannpleiere.

God oral helse betyr mye for allmenntilstanden, ernæringstilstanden, kommunikasjon, utseende, selvfølelse, velbefinnende og livskvalitet og palliativt munnstell innebærer en bedre mulighet for en verdig avslutning av livet. Undersøkelser viser at somatiske symptomer som munntørrehet og tørste er hyppig forekommende problemer hos denne pasientgruppen, og for disse pasientene er ivaretagelse av god oral helse en sentral problemstilling.

Ivaretagelse av også den orale helsen må prioriteres hos denne pasientgruppen og man må se på hvordan dette skal integreres i et helhetlig tilbud både i helse- og omsorgstjenesten og i spesialisthelsetjenesten, samt hvordan samhandlingen mellom tannhelsetjenesten og helsetjenesten for øvrig kan forbedres. Den fylkeskommunale offentlige tannhelsetjenesten (DOT) har ansvar for å tilby gratis tannhelsetjenester til noen grupper eldre, langtidssyke og uføre i institusjon og hjemmesykepleie. Mange som mottar lindrende behandling og omsorg omfattes av dette. DOT bør derfor være en naturlig samarbeidspartner.

NTF er positive til videre satsing på sykehusodontologi. Vi er derimot skeptiske til at tannhelsetjenestens kompetansesentre nevnes i denne sammenheng. Denne pasientgruppen vil ha behov for oppfølging av tannhelsepersonell i DOT for å sikre en god oral helse og lindre smerte. Opplæring av annet helsepersonell som jobber tett med pasienten og som har det daglige ansvaret er også helt avgjørende for en god omsorg for pasienten. Spesialistbehandling på tannhelsetjenestens kompetansesentre vil svært sjelden være aktuelt slik vi ser det.

Kompetanse og kunnskap

Regjeringen vil sikre nødvendig kompetanse innen lindrende behandling og omsorg. Det må legges til rette for god ledelse, stor faglig bredde, systematisk kompetansedeling og tverrfaglig samarbeid.

Det er viktig med økt fokus på forskning på området og det er viktig at lindrende behandling og omsorg inkluderes i alle relevante helse- og sosialfaglige utdanninger.

Det er behov for å styrke kompetansen om lindrende behandling og omsorg i alle deler av helse- og omsorgstjenesten. Kompetansen deles ikke nok, og samarbeidet på tvers av profesjoner er ofte mangelfullt. Ansatte må sikres nødvendig kompetanse for å kunne gi god behandling til pasienter i eget hjem eller i sykehjem. Mangelfull kompetanse kan medføre at smerter forblir ubehandlet, eller at menneskene ikke blir ivaretatt på en helhetlig måte. NTF vil understreke at det er behov for økt kunnskap også når det gjelder oral helse på dette feltet og vi støtter en målrettet styrkning av forskning også her.